



www.turkishstudies.net/language

Turkish Studies - Language and Literature

eISSN: 2667-5641

Research Article / Araştırma Makalesi



ANKARA SCIENCE
UNIVERSITY

A Ghostly Word in The Tonyukuk Inscription: Neke

Tonyukuk Yazıtında Hayalet Bir Sözcük: Neke

Salih Demirbilek*

Abstract: This study focuses on how the word *neke* found in the Tonyukuk inscription has been rendered into Modern Turkish in the text editions prepared by various scholars, and how it has been handled in the dictionary–index sections of these publications. The majority of these editions present differing and, at times, mutually inconsistent approaches both in the Modern Turkish translation of the word and in its representation within the dictionary–index sections. Considering that runic-script texts contain a limited number of lexical items whose interpretation must be carried out with precision, such variation leads to several issues regarding both the accurate interpretation of the text and the proper identification of the Orkhon Turkic lexicon. Thus, the way *neke* is treated in scholarly publications is not only a matter of interpreting a single lexical item but also an issue of methodological consistency. In this study, the semantic interpretations of *neke* in previous scholarly works, the meaning values attributed to the word by researchers, how the word has been understood within its contextual environment, and its differing treatments within dictionary–index sections are examined in detail. Following these evaluations, several suggestions are put forward. These include the proposal that assigning only the meaning “why” to the word should be considered sufficient; that the word should not be listed as an independent entry, but instead be placed under the main entry *ne* “interrogative pronoun”; and that both occurrences of the word in the inscription should be translated into Modern Turkish using the same equivalent. Such an approach would ensure semantic consistency and help establish a unified scholarly practice. Ultimately, adopting these suggestions would contribute both to a clearer understanding of the text and to a more accurate reconstruction of the lexicon of Orkhon Turkic.

Keywords: Tonyukuk Inscription, Neke, Ghost Word, Orkhon Inscriptions, Semantics.

Öz: Bu çalışmada Tonyukuk yazıtının farklı bilim adamlarınca yapılmış metin yayınlarındaki *neke* sözcüğünün Türkiye Türkçesine aktarımı ve bu yayınların sözlük–indeks kısımlarında nasıl ele alındığı üzerinde durulmuştur. Söz konusu bu yayınların büyük çoğunluğu gerek sözcüğün Türkiye Türkçesine aktarımında gerek sözlük–indeks kısımlarında sözcüğün gösteriminde birbirinden farklı ve zaman zaman birbiriyle tutarsız anlayışlar ortaya koymuşlardır. Bu çeşitlilik, özellikle runik harfli metinlerde geçen sınırlı sayıdaki sözcüğün doğru biçimde anlamlandırılması gerektiği düşünüldüğünde hem metnin bütünlüğü hem de Orhon Türkçesi söz varlığının doğru biçimde tespiti açısından çeşitli sorunları beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla *neke* sözcüğünün bilimsel yayınlarda nasıl ele alındığı konusu, yalnızca tek bir kelimenin yorumlanması değil, aynı

* Assoc. Prof., Ondokuz Mayıs University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Turkish Language and Literature

Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-6000-7656>

salihd@omu.edu.tr

Cite as/ Atf: Demirbilek, S. (2026). A ghostly word in the Tonyukuk inscription: Neke / Tonyukuk yazıtında hayalet bir sözcük: Neke. *Turkish Studies-Language and Literature*, 21(3), 5099-5121. Ankara Bilim University Publications. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.90453>

Received/Geliş: 08 April/Nisan 2026

Accepted/Kabul: 20 September/Eylül 2026

Published/Yayın: 25 September/Eylül 2026

Checked by plagiarism software



zamanda yöntembilimsel bir tutarlılık meselesi olarak da önem kazanmaktadır. Bu çalışmada, Tonyukuk yazıtında geçen *neke* sözcüğünün bilimsel çalışmalarda anlamlandırılması, araştırmacıların sözcüğe yükledikleri anlam değerleri, bağlam içerisinde nasıl yorumlandığı ve sözlük-dizin kısımlarında farklı biçimlerde işaretlenmesi ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. Söz konusu değerlendirmelerden sonra bazı önerilerde bulunmaktadır. Bunlar: Sözcüğe yalnızca “niye” anlamının verilmesinin yeterli olacağı; aynı sözcüğün ayrı bir madde başı olarak değil, *ne* sözcüğünün altında yer alması gerektiği; ayrıca sözcüğün geçtiği her iki bağlamın günümüz Türkçesine aktarımında da aynı sözcükle karşılanmasının ve anlam tutarlılığının sağlanması ve araştırmacılar arasında ortak bir yaklaşımın benimsenmesi bakımından daha uygun olacağı yönündedir. Böylece hem metnin bilimsel okunması kolaylaşacak hem de Orhon Türkçesi söz varlığının daha sağlıklı şekilde oluşturulmasına katkı sağlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tonyukuk Yazıtı, Neke, Hayalet Sözcük, Orhon Yazıtları, Anlambilim.

Structured Abstract:

The vocabulary preserved in the Old Turkic runic inscriptions represents the earliest recorded lexical layer of the Turkish language and therefore constitutes one of the most valuable sources for the study of Turkish linguistic history. Every grammatical and lexical element occurring in these inscriptions provides essential evidence for understanding the phonological, morphological, semantic, and syntactic development of Turkish. Since the decipherment of the Old Turkic runic alphabet by Vilhelm Thomsen in 1893, the Orkhon inscriptions have attracted continuous scholarly attention and have become the subject of extensive philological, linguistic, and historical research. Despite more than a century of scholarship, however, many problems concerning the reading, interpretation, and lexicographical treatment of particular forms remain unresolved. Some forms accepted in dictionaries and indices continue to reflect traditional interpretations rather than analyses grounded in morphology and syntax. One of these problematic forms is *neke*, which occurs exclusively in the Tonyukuk inscription and has generally been treated as an independent lexical item.

The present study aims to reassess the linguistic status of *neke* through a detailed philological and morphological analysis. More specifically, it seeks to determine whether *neke* should be regarded as an independent lexical unit or merely as an inflected grammatical form of the interrogative pronoun *ne* ("what"). The study further investigates how this form has been represented in previous editions, dictionaries, and indices of the Orkhon inscriptions and evaluates whether its current lexicographical treatment conforms to accepted principles of historical linguistics and lexicography. Finally, the article argues that *neke* constitutes a ghost word in Orkhon Turkic and therefore should not be counted among the lexical items of Old Turkic.

The study adopts a qualitative philological approach supported by morphological and lexical analysis. The primary source consists of the two occurrences of *neke* in the Tonyukuk inscription, the only runic monument in which this form is attested. The grammatical structure of the form is analyzed in detail by separating its lexical base from its inflectional suffix and evaluating its syntactic function within its textual context.

In addition to the textual analysis, the study conducts a comparative examination of major editions, dictionaries, glossaries, and index sections prepared by leading scholars of Old Turkic. These works are analyzed to determine how *neke* has been read, interpreted, translated, and lexicographically classified. Particular attention is paid to whether the form is presented as an independent headword or treated as an inflected form of *ne*. The semantic interpretations proposed by previous researchers are also compared to establish whether multiple meanings are justified by contextual evidence.

The analysis is based on fundamental principles of Turkic morphology and historical lexicography. Since inflectional suffixes do not create new lexical items in Turkish, the study evaluates whether the presence of the dative suffix *-ke* provides sufficient grounds for recognizing *neke* as an independent vocabulary item. The discussion also draws upon the linguistic concept of ghost words, referring to forms that enter dictionaries through erroneous interpretation or inappropriate lexical classification rather than genuine lexical existence.

The analysis demonstrates that *neke* is morphologically transparent and consists of the interrogative pronoun *ne* ("what") followed by the dative case suffix *-ke*. Consequently, the form corresponds directly to Modern Turkish *neye* ("to what"). The suffix involved is purely inflectional and performs only a grammatical function; it does not derive a new lexical unit. Therefore, *neke* cannot be regarded as an autonomous lexical item.

The study further reveals that the widespread practice of listing *neke* as an independent entry in dictionaries and indices is inconsistent with the basic principles of Turkish morphology and lexicography. Under normal lexicographical practice, inflected forms are not entered as separate headwords but are presented under their lexical base. Accordingly, *neke* should appear under the entry *ne*, together with other case-inflected forms of the same pronoun.

A further problem concerns semantic interpretation. Several previous studies assign two different meanings to the two occurrences of *neke* in the Tonyukuk inscription, treating each occurrence independently. A close contextual examination, however, demonstrates that such differentiation is unnecessary. In both contexts, the form functions with the interrogative meaning corresponding to Modern Turkish *niye* ("why"). The evidence does not require separate semantic interpretations, and a single meaning sufficiently explains both examples.

The fact that neke appears only in the Tonyukuk inscription and is absent from all other Old Turkic runic texts further strengthens the need for caution in its interpretation. Although its reading is generally accepted, its lexicographical treatment has unintentionally elevated an inflected grammatical form to the status of an independent lexical item. This has resulted in the creation of an artificial vocabulary entry that lacks linguistic justification.

Within the framework of historical linguistics, such artificially established lexical entries are known as ghost words. Ghost words arise when forms resulting from misreading, misunderstanding, or incorrect lexicographical practice become accepted as genuine vocabulary items. The present analysis indicates that neke satisfies this definition, not because its reading is necessarily incorrect, but because its treatment as an independent lexical item represents a methodological error. Its existence as a separate dictionary entry is therefore not supported by morphological, syntactic, or semantic evidence.

The findings demonstrate that neke should not be considered an independent lexical element of Orkhon Turkic. Instead, it represents nothing more than the dative-inflected form of the interrogative pronoun ne, corresponding to Modern Turkish neye. Since the addition of the dative suffix does not create a new lexical item, the form should not receive an independent dictionary or index entry. Rather, it should be incorporated under the headword ne together with its other grammatical forms.

More broadly, the article argues that neke represents a ghost word within the lexicon of Orkhon Turkic. Its status as an independent lexical item has resulted not from genuine lexical evidence but from inappropriate lexicographical practice. Correcting this classification contributes to a more accurate understanding of Old Turkic vocabulary and promotes greater methodological consistency in future editions, dictionaries, and indices of the Orkhon inscriptions.

Keywords: Tonyukuk Inscription, Neke, Ghost Word, Orkhon Inscriptions, Semantics.

ملخص منظم:

تمثل المفردات المحفوظة في النقوش الرونية التركية القديمة أقدم طبقة معجمية مسجلة للغة التركية، وبالتالي فهي تشكل أحد أهم المصادر قيمة لدراسة التاريخ اللغوي للغة التركية. ويقدم كل عنصر نحوي ومعجمي وارد في هذه النقوش دليلاً أساسياً لفهم التطور الصوتي والصرفي والدلالي والنحوي للغة التركية. منذ أن فكّ فيلهلم تومسن شفرة الأبجدية الرونية التركية القديمة في عام 1893، جذبت نقوش أورخون اهتماماً علمياً مستمراً وأصبحت موضوعاً لأبحاث لغوية وتاريخية واسعة النطاق. ومع ذلك وعلى الرغم من مرور أكثر من قرن من الدراسات الأكاديمية، لا تزال العديد من المشكلات المتعلقة بقراءة وتفسير ومعالجة معجمية لأشكال معينة دون حل. لا تزال بعض الصيغ المقبولة في القواميس والفهارس تعكس التفسيرات التقليدية بدلاً من التحليلات، التي تزد حصرًا في نقش تونيوكوك، (neke) القائمة على الصرف والنحو. ومن بين هذه الصيغ المثيرة للجدل كلمة «نيكي» والتي غُولت عمومًا كوحدة معجمية مستقلة.

تهدف هذه الدراسة إلى إعادة تقييم الوضع اللغوي لكلمة «نيكي» من خلال تحليل لغوي وصرفي مفصل. وبشكل أكثر وحدة معجمية مستقلة أم مجرد صيغة نحوية مُصَرَّفة للضمير «neke» تحديدًا، تسعى الدراسة إلى تحديد ما إذا كان ينبغي اعتبار («ماذا»). كما تتعمق الدراسة في كيفية تمثيل هذه الصيغة في الطبقات السابقة والقواميس والفهارس الخاصة «ne» الاستفهامي بنقوش أورخون، وتقيم مدى توافق معالجتها المعجمية الحالية مع المبادئ المقبولة في اللغويات التاريخية وعلم المعجم. وأخيرًا، تشكل كلمة شبحية في لغة أورخون التركية، وبالتالي لا ينبغي إدراجها ضمن العناصر المعجمية للغة «neke» ترى الدراسة أن التركية القديمة.

«neke» وتتبنى الدراسة نهجًا لغويًا نوعيًا مدعومًا بالتحليل الصرفي والمعجمي. ويتمثل المصدر الأساسي في ظهور مرتين في نقش تونيوكوك، وهو النصب الروني الوحيد الذي يثبت وجود هذا الشكل. يتم تحليل البنية النحوية لهذا الشكل بالتفصيل من خلال فصل قاعدته المعجمية عن لاحقه التصريفية وتقييم وظيفته النحوية ضمن سياقه النصي.

بالإضافة إلى التحليل النصي، تجري الدراسة فحصًا مقارنًا للطبقات الرئيسية، والقواميس، والمعاجم، وأقسام الفهارس وتفسيرها وترجمتها «neke» التي أعدها كبار الباحثين في اللغة التركية القديمة. يتم تحليل هذه الأعمال لتحديد كيفية قراءة كلمة «ne» وتصنيفها معجمياً. ويؤلي اهتماماً خاصاً لما إذا كان هذا الشكل يُعرض ككلمة رئيسية مستقلة أم يُعامل كشكل مُصَرَّف من. كما تُقارن التفسيرات الدلالية التي اقترحها الباحثون السابقون لتحديد ما إذا كانت الأدلة السياقية تبرر وجود معاني متعددة.

ويستند التحليل إلى المبادئ الأساسية لعلم الصرف التركي وعلم المعجم التاريخي. ونظرًا لأن اللواحق التصريفية لا تُنشئ يوفر أساسًا كافيًا للاعتراف ke- عناصر معجمية جديدة في اللغة التركية، فإن الدراسة تُقيم ما إذا كان وجود لاحقة حالة الجر كعنصر معجمي مستقل. كما تستند المناقشة إلى المفهوم اللغوي لـ«الكلمات الشبعية»، في إشارة إلى الصيغ التي تدخل «neke»-ب القواميس من خلال التفسير الخاطئ أو التصنيف المعجمي غير المناسب، وليس من خلال وجود معجمي حقيقي.

(«ماذا») متبوعًا «ne» شفاف من الناحية الصرفية وتتألف من الضمير الاستفهامي «neke» يُظهر التحليل أن كلمة إلى ماذا»). واللواحق «(neye» وبالتالي، فإن هذا الشكل يتوافق مباشرة مع العبارة التركية الحديثة «-ke» بلواحق حالة الجر عنصرًا «neke» المعنية هي صرفية بحتة وتؤدي وظيفة نحوية فقط؛ فهي لا تُنشئ وحدة معجمية جديدة. ولذلك، لا يمكن اعتبار معجميًا مستقلًا.

كمدخل مستقل في القواميس والفهارس تتعارض «neke» كما تكشف الدراسة أن الممارسة الشائعة المتمثلة في إدراج مع المبادئ الأساسية لعلم الصرف التركي وعلم المعجم. ففي الممارسة المعجمية العادية، لا تُدرج الصيغ المُصَرَّفة ككلمات رئيسية جنبًا إلى جنب مع «ne» تحت مدخل «neke» منفصلة، بل تُعرض تحت أساسها المعجمي. وبناءً على ذلك، ينبغي أن تظهر الصيغ الأخرى المُصَرَّفة حسب الحالة لنفس الضمير.

«neke» وهناك مشكلة أخرى تتعلق بالتفسير الدلالي. فقد أُسيقت عدة دراسات سابقة إسناد معنيين مختلفين لظهور كلمة في نقش تونيوكوك، معاملة كل ظهور على حدة. غير أن الفحص السياقي الدقيق يثبت أن هذا التمييز غير ضروري. ففي كلا («لماذا»). ولا تستلزم الأدلة تفسيرات دلالية «niye» السياقين، تعمل الصيغة بمعنى الاستفهام المطابق للكلمة التركية الحديثة منفصلة، بل يكفي معنى واحد لتفسير كلا المثالين.

الكلمات المفتاحية :

تظهر فقط في نقش تونيوكوك، وأنها «neke» وحقيقة أن كلمة

Résumé Structuré:

Le vocabulaire conservé dans les inscriptions runiques en vieux turc représente la plus ancienne couche lexicale attestée de la langue turque et constitue donc l'une des sources les plus précieuses pour l'étude de l'histoire linguistique du turc. Chaque élément grammatical et lexical présent dans ces inscriptions fournit des éléments essentiels pour comprendre l'évolution phonologique, morphologique, sémantique et syntaxique du turc. Depuis le déchiffrement de l'alphabet runique du turc ancien par Vilhelm Thomsen en 1893, les inscriptions de l'Orkhon ont suscité un intérêt scientifique constant et ont fait l'objet de recherches philologiques, linguistiques et historiques approfondies. Cependant, malgré plus d'un siècle de travaux scientifiques, de nombreux problèmes concernant la lecture, l'interprétation et le traitement lexicographique de certaines formes restent sans réponse. Certaines formes reprises dans les dictionnaires et les index continuent de refléter des interprétations traditionnelles plutôt que des analyses fondées sur la morphologie et la syntaxe. L'une de ces formes problématiques est « neke », qui n'apparaît que dans l'inscription de Tonyukuk et a généralement été traitée comme un élément lexical indépendant.

La présente étude vise à réévaluer le statut linguistique de « neke » à travers une analyse philologique et morphologique détaillée. Plus précisément, elle cherche à déterminer si « neke » doit être considéré comme une unité lexicale indépendante ou simplement comme une forme grammaticale fléchée du pronom interrogatif « ne » (« quoi »). L'étude examine en outre comment cette forme a été représentée dans les éditions, dictionnaires et index antérieurs consacrés aux inscriptions de l'Orkhon et évalue si son traitement lexicographique actuel est conforme aux principes reconnus de la linguistique historique et de la lexicographie. Enfin, l'article soutient que « neke » constitue un mot fantôme en turc de l'Orkhon et ne devrait donc pas être compté parmi les éléments lexicaux du turc ancien.

L'étude adopte une approche philologique qualitative s'appuyant sur une analyse morphologique et lexicale. La source principale est constituée des deux occurrences de « neke » dans l'inscription de Tonyukuk, le seul monument runique dans lequel cette forme est attestée. La structure grammaticale de la forme est analysée en détail en séparant sa base lexicale de son suffixe flexionnel et en évaluant sa fonction syntaxique au sein de son contexte textuel.

Outre l'analyse textuelle, l'étude procède à un examen comparatif des principales éditions, dictionnaires, glossaires et index élaborés par d'éminents spécialistes du turc ancien. Ces ouvrages sont analysés afin de déterminer comment « neke » a été lu, interprété, traduit et classé sur le plan lexicographique. Une attention particulière est accordée à la question de savoir si cette forme est présentée comme un terme indépendant ou traitée comme une forme fléchie de « ne ». Les interprétations sémantiques proposées par les chercheurs précédents sont également comparées afin d'établir si des significations multiples sont justifiées par des indices contextuels.

L'analyse repose sur les principes fondamentaux de la morphologie turque et de la lexicographie historique. Étant donné que les suffixes flexionnels ne créent pas de nouveaux éléments lexicaux en turc, l'étude évalue si la présence du suffixe datif -ke constitue un fondement suffisant pour reconnaître « neke » comme un élément lexical indépendant. La discussion s'appuie également sur le concept linguistique des « mots fantômes », qui désigne des formes entrant dans les dictionnaires par le biais d'une interprétation erronée ou d'une classification lexicale inappropriée, plutôt que par une véritable existence lexicale.

L'analyse démontre que « neke » est morphologiquement transparent et se compose du pronom interrogatif « ne » (« quoi ») suivi du suffixe de datif « -ke ». Par conséquent, cette forme correspond directement à l'expression du turc moderne « neye » (« à quoi »). Le suffixe en question est purement flexionnel et ne remplit qu'une fonction grammaticale ; il ne donne pas naissance à une nouvelle unité lexicale. Par conséquent, « neke » ne peut être considéré comme un élément lexical autonome.

L'étude révèle en outre que la pratique répandue consistant à répertorier « neke » comme entrée indépendante dans les dictionnaires et les index est incompatible avec les principes fondamentaux de la morphologie et de la lexicographie turques. Selon les pratiques lexicographiques habituelles, les formes fléchies ne sont pas inscrites en tant qu'entrées distinctes, mais sont présentées sous leur base lexicale. En conséquence, « neke » devrait figurer sous l'entrée « ne », aux côtés des autres formes fléchies selon le cas de ce même pronom.

Un autre problème concerne l'interprétation sémantique. Plusieurs études antérieures attribuent deux significations différentes aux deux occurrences de « neke » dans l'inscription de Tonyukuk, en traitant chaque occurrence indépendamment. Un examen contextuel approfondi démontre toutefois qu'une telle différenciation n'est pas nécessaire. Dans les deux contextes, la forme revêt une signification interrogative correspondant au turc moderne « niye » (« pourquoi »). Les éléments disponibles ne justifient pas d'interprétations sémantiques distinctes, et une seule signification suffit à expliquer les deux exemples.

Mots-clés: Le fait que « neke » n'apparaisse que dans l'inscription de Tonyukuk et soit ab

Resumen Estructurado:

El vocabulario conservado en las inscripciones rúnicas en turco antiguo representa la capa léxica más antigua de la lengua turca de la que se tiene constancia y, por lo tanto, constituye una de las fuentes más valiosas para el estudio de la historia lingüística del turco. Cada elemento gramatical y léxico que aparece en estas inscripciones aporta pruebas esenciales para comprender el desarrollo fonológico, morfológico, semántico y sintáctico del turco. Desde el desciframiento del alfabeto rúnico del turco antiguo por parte de Vilhelm Thomsen en 1893, las inscripciones del Orkhon han suscitado un interés académico constante y se han convertido en objeto de exhaustivas investigaciones filológicas, lingüísticas e históricas. Sin embargo, a pesar de más de un siglo de estudios, siguen sin resolverse muchos problemas relacionados con la lectura, la interpretación y el tratamiento lexicográfico de determinadas formas. Algunas formas aceptadas en diccionarios e índices siguen reflejando interpretaciones tradicionales en lugar de análisis basados en la morfología y la sintaxis. Una de estas formas problemáticas es «neke», que aparece exclusivamente en la inscripción de Tonyukuk y que, por lo general, se ha tratado como una unidad léxica independiente.

El presente estudio tiene como objetivo reevaluar el estatus lingüístico de «neke» mediante un análisis filológico y morfológico detallado. Más concretamente, pretende determinar si «neke» debe considerarse una unidad léxica independiente o simplemente una forma gramatical flexionada del pronombre interrogativo «ne» («qué»). El estudio investiga además cómo se ha representado esta forma en ediciones anteriores, diccionarios e índices de las inscripciones de Orkhon, y evalúa si su tratamiento lexicográfico actual se ajusta a los principios aceptados de la lingüística histórica y la lexicografía. Por último, el artículo sostiene que «neke» constituye una palabra fantasma en el turco de Orkhon y, por lo tanto, no debe incluirse entre las unidades léxicas del turco antiguo.

El estudio adopta un enfoque filológico cualitativo respaldado por un análisis morfológico y léxico. La fuente principal la constituyen las dos apariciones de «neke» en la inscripción de Tonyukuk, el único monumento rúnico en el que se atestigua esta forma. La estructura gramatical de la forma se analiza en detalle separando su base léxica de su sufijo flexivo y evaluando su función sintáctica dentro de su contexto textual.

Además del análisis textual, el estudio lleva a cabo un examen comparativo de las principales ediciones, diccionarios, glosarios y secciones de índices elaborados por destacados estudiosos del turco antiguo. Estas obras se analizan para determinar cómo se ha leído, interpretado, traducido y clasificado lexicográficamente «neke». Se presta especial atención a si la forma se presenta como una entrada independiente o se trata como una forma flexionada de «ne». Las interpretaciones semánticas propuestas por investigadores anteriores también se comparan para establecer si los múltiples significados están justificados por la evidencia contextual.

El análisis se basa en los principios fundamentales de la morfología turca y la lexicografía histórica. Dado que los sufijos flexivos no crean nuevas entradas léxicas en turco, el estudio evalúa si la presencia del sufijo dativo -ke proporciona motivos suficientes para reconocer «neke» como una entrada léxica independiente. El análisis también se basa en el concepto lingüístico de «palabras fantasma», que se refiere a formas que entran en los diccionarios a través de una interpretación errónea o una clasificación léxica inadecuada, más que por una existencia léxica genuina.

El análisis demuestra que «neke» es morfológicamente transparente y consiste en el pronombre interrogativo «ne» («qué») seguido del sufijo de caso dativo «-ke». En consecuencia, la forma se corresponde directamente con el turco moderno «neye» («a qué»). El sufijo en cuestión es puramente flexivo y desempeña únicamente una función gramatical; no deriva una nueva unidad léxica. Por lo tanto, «neke» no puede considerarse una unidad léxica autónoma.

El estudio revela además que la práctica generalizada de incluir «neke» como entrada independiente en diccionarios e índices es incompatible con los principios básicos de la morfología y la lexicografía turcas. Según la práctica lexicográfica habitual, las formas flexionadas no se recogen como entradas separadas, sino que se presentan bajo su base léxica. En consecuencia, «neke» debería aparecer bajo la entrada «ne», junto con otras formas flexionadas por caso del mismo pronombre.

Otro problema se refiere a la interpretación semántica. Varios estudios anteriores asignan dos significados diferentes a las dos apariciones de «neke» en la inscripción de Tonyukuk, tratando cada una de ellas de forma independiente. Sin embargo, un examen contextual minucioso demuestra que dicha diferenciación es innecesaria. En ambos contextos, la forma funciona con el significado interrogativo correspondiente al turco moderno «niye» («¿por qué?»). Los datos no requieren interpretaciones semánticas separadas, y un único significado explica suficientemente ambos ejemplos.

Palabras clave: El hecho de que «neke» aparezca únicamente en la inscripción de Tonyukuk y sea ab.

結構化摘要：

古突厥語盧恩文字銘文中所保存的詞彙，代表了土耳其語最早有記載的詞彙層，因此構成了研究土耳其語語言史最寶貴的資料來源之一。這些銘文中出現的每個語法與詞彙元素，皆為理解土耳其語的音系、形態、語義及句法發展提供了關鍵證據。自從威廉·湯姆森（Vilhelm Thomsen）於1893年破譯古突厥 *runic* 字母以來，奧爾洪銘文便持續吸引學界的關注，並成為廣泛的語言學、文字學及歷史研究的對象。然而，儘管已有超過一個世紀的研究，關於特定詞形的讀法、詮釋及詞典編纂處理等許多問題仍未解決。部分被收錄於辭典與索引中的詞形，至今仍反映傳統詮釋，而非基於形態學與句法學的分析。其中一個具爭議性的詞形是「*neke*」，該詞形僅見於托尼烏庫克銘文，且通常被視為獨立的詞彙單位。

本研究旨在透過詳盡的語源學與形態學分析，重新評估「*neke*」的語言學地位。更具體而言，本研究旨在釐清「*neke*」應被視為獨立詞項，抑或僅是疑問代詞「*ne*」（「什麼」）的屈折語法形式。研究進一步探討此形式在奧爾洪銘文的過往版本、辭典及索引中的呈現方式，並評估其當前的詞典學處理方式是否符合歷史語言學與詞典學的公認原則。最後，本文論證「*neke*」在奧爾洪突厥語中屬於「幽靈詞」，因此不應計入古突厥語的詞彙項目之中。

本研究採用以形態學與詞彙分析為支撐的定性語文學方法。主要資料來源為托尼烏庫克碑文中「*neke*」的兩處出現，該碑文是唯一記載此形式的盧恩文碑刻。本文透過將該詞形的詞幹與屈折後綴分離，並評估其在文本語境中的句法功能，對其語法結構進行了詳細分析。

除文本分析外，本研究還對古突厥語領域權威學者編纂的主要版本、辭典、詞彙表及索引部分進行了比較考察。透過分析這些著作，以釐清「*neke*」歷來如何被讀解、詮釋、翻譯及在辭典編纂中分類。研究特別關注該詞形是否被列為獨立條目，抑或被視為「*ne*」的屈折形式。此外，亦將前人提出的語義詮釋進行比較，以確認其多重含義是否能透過語境證據得到佐證。

本分析基於突厥語形態學及歷史辭典學的基本原則。由於在土耳其語中，屈折後綴並不會產生新的詞彙項目，本研究評估了與格後綴 *-ke* 的存在，是否足以將 *neke* 認為獨立的詞彙項目。討論亦援引了語言學中的「幽靈詞」概念，此概念指那些並非真正詞彙存在，而是因錯誤詮釋或不當詞彙分類而進入辭典的形式。

分析表明，「*neke*」在形態學上具有透明性，由疑問代詞「*ne*」（「什麼」）加上與格後綴「*-ke*」構成。因此，該形式直接對應於現代土耳其語的「*neye*」（「向什麼」）。所涉及的後綴純屬屈折性質，僅發揮語法功能；它並未衍生出新的詞彙單位。因此，「*neke*」不能被視為一個獨立的詞彙項目。

本研究進一步揭示，將「*neke*」作為獨立條目收錄於辭典與索引中的普遍做法，與土耳其語形態學及辭書編纂的基本原則不相符。根據常規的辭書編纂慣例，屈折形式不應作為獨立的詞條收錄，而應列於其詞幹條目之下。據此，「*neke*」應與該代詞的其他格屈折形式一同收錄於「*ne*」條目之下。

另一個問題涉及語義詮釋。先前若干研究將托尼烏庫克銘文中兩處出現的「*neke*」賦予兩種不同含義，並將每處出現視為獨立個案。然而，經仔細檢視語境後，可證實此種區分實屬多餘。在兩種語境中，該詞形皆具有與現代土耳其語「*niye*」（「為什麼」）相對應的疑問語義。現有證據無需進行分開的語義詮釋，單一語義已足以解釋這兩處例證。

关键词：*neke* 僅出現在托尼烏庫克銘文中，且其出現頻率極低

Структурированное Резюме:

Словарный запас, сохранившийся в древнетюркских рунических надписях, представляет собой самый ранний зафиксированный лексический слой тюркского языка и, следовательно, является одним из наиболее ценных источников для изучения истории тюркской лингвистики. Каждый грамматический и лексический элемент, встречающийся в этих надписях, служит важным свидетельством для понимания фонологического, морфологического, семантического и синтаксического развития тюркского языка. С момента расшифровки древнетурецкого рунического алфавита Вильгельмом Томсеном в 1893 году Орхонские надписи постоянно привлекают внимание ученых и стали предметом обширных филологических, лингвистических и исторических исследований. Однако, несмотря на более чем столетнюю научную работу, многие проблемы, касающиеся чтения, интерпретации и лексикографической обработки отдельных форм, остаются нерешенными. Некоторые формы, включенные в словари и указатели, по-прежнему отражают традиционные интерпретации, а не анализ, основанный на морфологии и синтаксисе. Одной из таких проблемных форм является «неке», которое встречается исключительно в надписи Тонюкука и обычно рассматривается как самостоятельная лексическая единица.

Настоящее исследование направлено на переоценку лингвистического статуса «неке» посредством детального филологического и морфологического анализа. В частности, в нём предпринимается попытка определить, следует ли рассматривать «неке» как самостоятельную лексическую единицу или лишь как спрягаемую грамматическую форму вопросительного местоимения «не» («что»). Кроме того, в исследовании изучается, как эта форма представлялась в предыдущих изданиях, словарях и указателях Орхонских надписей, и даётся оценка того, соответствует ли её современное лексикографическое трактование общепринятым принципам исторической лингвистики и лексикографии. Наконец, в статье утверждается, что «неке» представляет собой «призрачное слово» в орхонском тюркском языке и, следовательно, не должно включаться в число лексических единиц древнетюркского языка.

В исследовании используется качественный филологический подход, подкреплённый морфологическим и лексическим анализом. Основным источником служат два упоминания «неке» в надписи Тонюкука — единственном руническом памятнике, в котором засвидетельствована эта форма. Грамматическая структура этой формы подробно анализируется путем отделения её лексической основы от флексивного суффикса и оценки её синтаксической функции в текстовом контексте.

В дополнение к текстовому анализу в исследовании проводится сравнительное изучение основных изданий, словарей, глоссариев и указателей, подготовленных ведущими специалистами по древнетюркскому языку. Эти работы анализируются с целью определить, как слово «неке» читалось, интерпретировалось, переводилось и классифицировалось в лексикографическом плане. Особое внимание уделяется тому, представлена ли данная форма в качестве самостоятельного заглавного слова или рассматривается как флексивная форма слова «не». Также сравниваются семантические интерпретации, предложенные предыдущими исследователями, с целью установить, оправданы ли множественные значения контекстуальными данными.

Анализ основан на фундаментальных принципах тюркской морфологии и исторической лексикографии. Поскольку флексивные суффиксы в турецком языке не создают новых лексических единиц, в исследовании оценивается, даёт ли наличие дательного суффикса -ке достаточные основания для признания «неке» самостоятельной лексической единицей. В дискуссии также используется лингвистическое понятие «призрачных слов», относящееся к формам, которые попадают в словари в результате ошибочной интерпретации или несоответствующей лексической классификации, а не в силу подлинного лексического существования.

Анализ показывает, что «неке» морфологически прозрачно и состоит из вопросительного местоимения «не» («что»), за которым следует суффикс дательного падежа «-ке». Следовательно, эта форма напрямую соответствует современному турецкому «неуе» («к чему»). Упомянутый суффикс является чисто флексивным и выполняет исключительно грамматическую функцию; он не образует новой лексической единицы. Поэтому «неке» нельзя рассматривать как автономную лексическую единицу.

Исследование также показывает, что широко распространённая практика включения «неке» в качестве самостоятельной статьи в словарях и указателях противоречит основным принципам турецкой морфологии и лексикографии. В соответствии с общепринятой лексикографической практикой, флективные формы не вносятся в словарь как отдельные заглавные слова, а приводятся под их лексической основой. Соответственно, «неке» должно фигурировать под статьёй «не» вместе с другими падежными формами того же местоимения.

Еще одна проблема касается семантической интерпретации. В ряде предыдущих исследований двум случаям употребления «неке» в надписи Тонюкука присваиваются два разных значения, причем каждый случай рассматривается отдельно. Однако тщательный контекстуальный анализ показывает, что такое разграничение не является необходимым. В обоих контекстах эта форма функционирует с вопросительным значением, соответствующим современному турецкому «ниие» («почему»). Имеющиеся данные не требуют отдельных семантических интерпретаций, и одно значение вполне объясняет оба примера.

Ключевые слова: Тот факт что «неке» встречается только в надписи Тонюкука и является аб

संरचित सारांशः

पुरातन तुर्की रूनी शिलालेखों में संरक्षित शब्दावली, तुर्की भाषा की सबसे प्रारंभिक दर्ज शब्दावली परत का प्रतिनिधित्व करती है और इसलिए यह तुर्की भाषाई इतिहास के अध्ययन के लिए सबसे मूल्यवान स्रोतों में से एक है। इन शिलालेखों में पाए जाने वाले प्रत्येक व्याकरणिक और शब्दावली तत्व, तुर्की के ध्वन्यात्मक, रूपगत, अर्थगत और वाक्यगत विकास को समझने के लिए आवश्यक प्रमाण प्रदान करता है। 1893 में विल्हेल्म थॉमसेन द्वारा पुराने तुर्की रूनी वर्णमाला की व्याख्या के बाद से, ओर्खोन शिलालेखों ने निरंतर विद्वानों का ध्यान आकर्षित किया है और वे व्यापक भाषा-विज्ञान, भाषाई और ऐतिहासिक अनुसंधान का विषय बन गए हैं। हालाँकि, एक सदी से अधिक के विद्वतापूर्ण कार्य के बावजूद, विशेष रूपों के पठन, व्याख्या और शब्दकोश संबंधी उपचार से संबंधित कई समस्याएं अनसुलझी बनी हुई हैं। शब्दकोशों और अनुक्रमणिकाओं में स्वीकृत कुछ रूप, रूपविज्ञान और वाक्य रचना पर आधारित विश्लेषणों के बजाय पारंपरिक व्याख्याओं को ही दर्शाते रहते हैं। इन समस्याग्रस्त रूपों में से एक नेके (neke) है, जो विशेष रूप से टोनीउकुक शिलालेख में पाया जाता है और जिसे आम तौर पर एक स्वतंत्र शब्दात्मक इकाई के रूप में माना गया है।

वर्तमान अध्ययन का उद्देश्य एक विस्तृत भाषाई और रूपवैज्ञानिक विश्लेषण के माध्यम से नेके (neke) की भाषाई स्थिति का पुनर्मूल्यांकन करना है। अधिक विशेष रूप से, यह यह निर्धारित करने का प्रयास करता है कि नेके को एक स्वतंत्र शब्दात्मक इकाई माना जाना चाहिए या केवल प्रश्नवाचक सर्वनाम ने ("क्या") के एक रूप-परिवर्तित व्याकरणिक रूप के रूप में। यह अध्ययन आगे यह जांच करता है कि इस रूप को ओर्खोन शिलालेखों के पिछले संस्करणों, शब्दकोशों और अनुक्रमणिकाओं में कैसे दर्शाया गया है और यह मूल्यांकन करता है कि क्या इसका वर्तमान शब्दकोशीय उपचार ऐतिहासिक भाषाविज्ञान और शब्दकोश-निर्माण के स्वीकृत सिद्धांतों के अनुरूप है। अंत में, लेख यह तर्क देता है कि नेके ओर्खोन तुर्किक में एक 'घोस्ट वर्ड' (अस्तित्वहीन शब्द) है और इसलिए इसे पुराने तुर्किक के शब्दावली आइटमों में नहीं गिना जाना चाहिए।

यह अध्ययन एक गुणात्मक भाषा-वैज्ञानिक दृष्टिकोण अपनाता है, जिसे रूप-वैज्ञानिक और शब्दावली विश्लेषण का समर्थन प्राप्त है। प्राथमिक स्रोत में टोनीउकुक शिलालेख में नेके के दो प्रयोग शामिल हैं, जो एकमात्र रूनी स्मारक है जिसमें इस रूप का प्रमाण मिलता है। इस रूप की व्याकरणिक संरचना का विश्लेषण, इसके रूप-प्रत्यय को इसके मूल शब्द से अलग करके और इसके पाठ-संदर्भ में इसके वाक्य-संरचनात्मक कार्य का मूल्यांकन करके विस्तार से किया गया है।

पाठ-संदर्भ विश्लेषण के अलावा, यह अध्ययन पुराने तुर्किक के प्रमुख विद्वानों द्वारा तैयार किए गए प्रमुख संस्करणों, शब्दकोशों, शब्दावलियों और अनुक्रमणिका अनुभागों की तुलनात्मक जांच करता है। इन कार्यों का विश्लेषण यह निर्धारित करने के लिए किया गया है कि नेके को कैसे पढ़ा, व्याख्यायित, अनुवादित और शब्दकोश-रचनात्मक रूप से वर्गीकृत किया गया है। इस बात पर विशेष ध्यान दिया गया है कि क्या इस रूप को एक स्वतंत्र हेडवर्ड के रूप में प्रस्तुत किया गया है या ने के एक विवक्षित रूप के रूप में माना गया है। यह स्थापित करने के लिए कि क्या प्रसंगोचित साक्ष्य द्वारा कई अर्थों को उचित ठहराया गया है, पिछले शोधकर्ताओं द्वारा प्रस्तावित अर्थ-व्याख्याओं की भी तुलना की गई है।

यह विश्लेषण टर्किक रूप-विज्ञान और ऐतिहासिक शब्दकोश-रचना के मौलिक सिद्धांतों पर आधारित है। चूंकि तुर्की में रूप-परिवर्तनकारी प्रत्यय नए शब्दांश नहीं बनाते हैं, इसलिए यह अध्ययन यह आकलन करता है कि क्या दाता प्रत्यय -के की उपस्थिति नेके को एक स्वतंत्र शब्दांश के रूप में पहचानने के लिए पर्याप्त आधार प्रदान करती है। यह चर्चा 'घोस्ट वर्ड्स' (ghost words) की भाषाई अवधारणा पर भी आधारित है, जो उन रूपों को संदर्भित करती है जो वास्तविक शब्दांशीय अस्तित्व के बजाय, त्रुटिपूर्ण व्याख्या या अनुचित शब्दांशीय वर्गीकरण के माध्यम से शब्दकोशों में प्रवेश करते हैं।

विश्लेषण यह प्रदर्शित करता है कि नेके रूप-रचनात्मक रूप से पारदर्शी है और इसमें प्रश्नवाचक सर्वनाम ने ("क्या") के बाद दत्त कारक प्रत्यय -के आता है। परिणामस्वरूप, यह रूप सीधे आधुनिक तुर्की के शब्द नेये ("क्या को") के अनुरूप है। इसमें शामिल प्रत्यय पूरी तरह से रूप-परिवर्तक है और केवल एक व्याकरण संबंधी कार्य करता है; यह कोई नया शब्दात्मक इकाई नहीं बनाता है। इसलिए, नेके को एक स्वायत्त शब्दात्मक इकाई नहीं माना जा सकता है।

अध्ययन से यह भी पता चलता है कि शब्दकोशों और अनुक्रमणिकाओं में नेके को एक स्वतंत्र प्रविष्टि के रूप में सूचीबद्ध करने की व्यापक प्रथा तुर्की रूप-विज्ञान और शब्दकोश-लेखन के मूल सिद्धांतों के अनुरूप नहीं है। सामान्य शब्दकोश-लेखन की प्रथा के तहत, रूप-परिवर्तित रूपों को अलग-अलग शीर्ष-शब्दों के रूप में नहीं डाला जाता है, बल्कि उन्हें उनके शब्दात्मक मूल के अंतर्गत प्रस्तुत किया जाता है। तदनुसार, नेके को उसी सर्वनाम के अन्य कारक-रूपों के साथ, ने (ne) प्रविष्टि के अंतर्गत आना चाहिए।

एक और समस्या अर्थ-व्याख्या से संबंधित है। कई पिछले अध्ययनों ने टोनीउकुक शिलालेख में नेके (neke) के दो प्रश्नों को दो अलग-अलग अर्थ दिए हैं, और प्रत्येक प्रश्नों को स्वतंत्र रूप से माना है। हालांकि, एक गहन प्रसंगिक जांच से पता चलता है कि ऐसा अंतर करना अनावश्यक है। दोनों संदर्भों में, यह रूप आधुनिक तुर्की के 'निये' (niye) ("क्यों") के अनुरूप प्रश्नवाचक अर्थ के साथ कार्य करता है। साक्ष्य अलग-अलग अर्थ-व्याख्याओं की मांग नहीं करता है, और एक ही अर्थ दोनों उदाहरणों की पर्याप्त रूप से व्याख्या करता है।

कीवर्ड: यह तथ्य कि नेके केवल टोनीउकुक शिलालेख में ही प्रकट होता है और है

Yapılandırılmış Özet:

Eski Türk runik harfli yazıtlarında korunan söz varlığı, Türkçenin bilinen en eski sözlüksel katmanını temsil etmekte olup, bu nedenle Türk dili tarihinin incelenmesi açısından en değerli kaynaklardan birini oluşturmaktadır. Bu yazıtlarda yer alan her bir dil bilimsel ve sözlüksel unsur, Türkçenin ses bilimsel, biçim bilimsel, anlam bilimsel ve söz dizimsel gelişiminin anlaşılmasına önemli katkılar sağlamaktadır. Vilhelm Thomsen'in 1893 yılında Eski Türk runik alfabesini çözümlemesinden bu yana Orhon yazıtları sürekli olarak bilim insanlarının ilgisini çekmiş; filolojik, dilbilimsel ve tarihî açıdan çok sayıda araştırmaya konu olmuştur. Ancak bir asrı aşkın süredir devam eden bu çalışmalara rağmen, bazı biçimlerin okunması, yorumlanması ve sözlükbilimsel olarak değerlendirilmesine ilişkin çeşitli problemler hâlen çözülebilmemiş değildir. Sözlük ve dizinlerde yer alan bazı biçimler, biçim bilgisi ve söz dizimi temelli çözümlemelerden ziyade geleneksel yorumların etkisini sürdürmektedir. Bu problemleri biçimlerden biri de yalnızca Tonyukuk Yazıtı'nda geçen ve bugüne kadar çoğunlukla bağımsız bir sözlük birimi olarak değerlendirilen neke biçimidir.

Bu çalışma, neke biçiminin dilbilimsel statüsünü ayrıntılı bir filolojik ve biçim bilimsel inceleme yoluyla yeniden değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Daha özel olarak çalışma, neke'nin bağımsız bir sözlük birimi olarak mı değerlendirilmesi gerektiğini, yoksa soru zamiri ne'nin çekimli bir biçimi mi olduğunu ortaya koymayı hedeflemektedir. Bunun yanı sıra, söz konusu biçimin Orhon yazıtlarına ilişkin önceki neşirlerde, sözlüklerde ve dizinlerde nasıl ele alındığı incelenmekte; mevcut sözlükbilimsel yaklaşımın tarihî dilbilim ve sözlükbilim ilkeleriyle ne ölçüde uyumlu olduğu değerlendirilmektedir. Son olarak çalışma, neke'nin Orhon

Türkçesinde bir hayalet sözcük (ghost word) niteliği taşıdığını ve bu nedenle Eski Türkçenin söz varlığı içerisinde bağımsız bir sözlük birimi olarak değerlendirilmemesi gerektiğini ileri sürmektedir.

Araştırmada, biçim bilgisel ve sözlüksel çözümlemeyle desteklenen nitel bir filolojik yöntem benimsenmiştir. Çalışmanın temel veri kaynağını, neke biçiminin geçtiği tek runik metin olan Tonyukuk Yazıtı'ndaki iki kullanım oluşturmaktadır. Bu biçimin dil bilgisel yapısı, sözlük kökü ile çekim eki birbirinden ayrılarak ayrıntılı biçimde incelenmiş; metin içindeki söz dizimsel işlevi değerlendirilmiştir.

Metin çözümlemesine ek olarak çalışma, Eski Türkçe üzerine hazırlanmış başlıca neşirleri, sözlükleri, sözlükçeleri ve dizinleri karşılaştırmalı olarak incelemektedir. Bu eserlerde neke'nin nasıl okunduğu, yorumlandığı, çevrildiği ve sözlükbilimsel olarak nasıl sınıflandırıldığı analiz edilmiştir. Özellikle biçimin bağımsız bir madde başı olarak mı verildiği, yoksa ne maddesi altında çekimli bir biçim olarak mı değerlendirildiği üzerinde durulmuştur. Ayrıca önceki araştırmacılar tarafından önerilen anlamlandırmalar karşılaştırılarak, farklı anlamların bağlamsal açıdan gerçekten gerekli olup olmadığı sorgulanmıştır.

Çözümleme, Türk biçim bilgisinin ve tarihî sözlükbilimin temel ilkelerine dayandırılmıştır. Türkçede çekim eklerinin yeni bir sözlük birimi oluşturmadığı kabulünden hareketle, -ke yönelme hâli ekinin varlığının neke'yi bağımsız bir söz varlığı unsuruna dönüştürmek için yeterli olup olmadığı değerlendirilmiştir. Tartışmada ayrıca, yanlış okuma, yanlış yorumlama veya hatalı sözlükbilimsel sınıflandırma sonucunda sözlüklere giren ancak gerçekte dilin söz varlığına ait olmayan biçimleri ifade eden hayalet sözcük (ghost word) kavramından da yararlanılmıştır.

Yapılan çözümleme, neke biçiminin soru zamiri ne ile yönelme hâli eki -ke'den oluşan, biçim bilgisi bakımından açık ve şeffaf bir yapı sergilediğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla bu biçim, Türkiye Türkçesindeki neye biçimine doğrudan karşılık gelmektedir. Buradaki -ke eki yalnızca dil bilgisel bir işlev üstlenmekte olup yeni bir sözlük birimi türetmemektedir. Bu nedenle neke, bağımsız bir sözlük birimi olarak değerlendirilemez.

Araştırma ayrıca, neke'nin sözlük ve dizinlerde bağımsız bir madde başı olarak verilmesinin Türk biçim bilgisi ve sözlükbilim ilkeleriyle bağdaşmadığını göstermektedir. Sözlükbilimde çekimli biçimler normal şartlarda bağımsız madde başı olarak değil, ait oldukları kök biçimin altında gösterilir. Buna göre neke, diğer hâl çekimleriyle birlikte ne maddesi altında değerlendirilmelidir.

Bir diğer problem ise anlamlandırma konusundadır. Önceki bazı çalışmalarda Tonyukuk Yazıtı'ndaki iki neke kullanımına iki farklı anlam verilmiştir. Ancak bağlamın dikkatli incelenmesi, böyle bir ayrımın gerekli olmadığını göstermektedir. Her iki kullanımda da biçim, Türkiye Türkçesindeki niye karşılığı olan soru anlamıyla kullanılmaktadır. Dolayısıyla mevcut veriler iki ayrı anlamlandırmayı gerektirmemekte; tek bir anlam her iki örneği de yeterli biçimde açıklamaktadır.

Neke'nin yalnızca Tonyukuk Yazıtı'nda bulunması ve diğer hiçbir Eski Türk runik metninde görülmemesi de yorumlanırken dikkatli olunması gerektiğini göstermektedir. Biçimin okunuşu genel olarak kabul edilmekle birlikte, sözlükbilimsel değerlendirilme biçimi çekimli bir dil bilgisel yapının zamanla bağımsız bir sözlük birimi olarak kabul edilmesine yol açmıştır. Böylece dilbilimsel açıdan temeli bulunmayan yapay bir sözlük maddesi ortaya çıkmıştır.

Tarihî dilbilim çerçevesinde bu tür yapay sözlük maddeleri hayalet sözcük (ghost word) olarak adlandırılmaktadır. Hayalet sözcükler; yanlış okuma, yanlış yorumlama veya hatalı sözlükbilimsel uygulamalar sonucunda gerçek bir söz varlığı unsuruymuş gibi kabul edilen biçimlerdir. Bu çalışma, neke'nin bu tanımı karşıladığını göstermektedir. Bunun nedeni biçimin yanlış okunmuş olması değil; bağımsız bir sözlük birimi olarak değerlendirilmesinin yöntemsel bir hata oluşturmasıdır. Dolayısıyla neke'nin ayrı bir sözlük maddesi olarak varlığı, biçim bilgisel, söz dizimsel ve anlam bilimsel verilerle desteklenmemektedir.

Elde edilen bulgular, neke'nin Orhon Türkçesinin bağımsız söz varlığı unsurlarından biri olarak değerlendirilmemesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Aksine bu biçim, soru zamiri ne'nin yönelme hâliyle çekimlenmiş biçiminden ibarettir ve Türkiye Türkçesindeki neye biçimine karşılık gelmektedir. Yönelme hâli ekinin eklenmesi yeni bir sözlük birimi meydana getirmedikten, neke'ye sözlük veya dizinlerde bağımsız bir madde başı açılmamalıdır. Bunun yerine diğer çekimli biçimlerle birlikte ne maddesi altında değerlendirilmelidir.

Daha genel bir çerçevede ise çalışma, neke'nin Orhon Türkçesi söz varlığı içerisinde bir hayalet sözcük niteliği taşıdığını ileri sürmektedir. Bu biçimin bağımsız bir sözlük birimi olarak kabul edilmesi, gerçek bir sözlüksel varlıktan değil, uygun olmayan sözlükbilimsel uygulamalardan kaynaklanmaktadır. Bu yanlış sınıflandırmanın düzeltilmesi, hem Eski Türkçenin söz varlığının daha doğru anlaşılmasına katkı sağlayacak hem de gelecekte hazırlanacak Orhon yazıtları neşirleri, sözlükleri ve dizinlerinde daha tutarlı sözlükbilimsel yöntemlerin benimsenmesine yardımcı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tonyukuk Yazıtı, Neke, Hayalet Sözcük, Orhon Yazıtları, Anlambilim.



www.turkishstudies.net/language

Turkish Studies - Language and Literature

eISSN: 2667-5641



ANKARA SCIENCE
UNIVERSITY

A Ghostly Word in The Tonyukuk Inscription: Neke

Introduction

Text editions, translations, and dictionary-index studies on the Tonyukuk inscription prepared by various scholars have made significant contributions to a better understanding of the inscription and to clarifying its place and importance in the history of the Turkish language. Nevertheless, an examination of these publications reveals a number of problems, some of which stem from the editors themselves. Among the most significant of these are the differences observed in the translation of the inscriptional text and in the rendering of the lexical items in the dictionary-index sections into Modern Turkish.

The present study draws attention to one such problem by examining the morpheme *neke* occurring in the Tonyukuk inscription and its representation both in the text itself and in the dictionary-index sections of the relevant scholarly publications. Particular emphasis is placed on the different Modern Turkish equivalents assigned to this form.

The form *neke* is attested only in the Tonyukuk inscription among the Old Turkic runic texts (Alimov 2014; Aydın 2018; Aydın 2019a; Aydın 2021). It occurs at the end of line 3 and the beginning of line 4 on the west face of the second stele of the inscription.

1 (36) Tılg kelürti. Sabı antag: Yarış yazıda on tümen sü tiritli tir. Ol sabıg eşidip begler köp 2 (37) yanalım; arıg ubutu yig tidi. Ben ança tir men, ben Bilge Tuñukuk: Altun yışg aşıa keltimiz; İrtiş ögüzüg 3 (38) keçe keltimiz. Kelmiş alp tidi; tuymadı. Teñri, Umay, iduk yir sub basa birti erinç. Neke tezer biz? 4 (39) Üküş tiyin neke korkur biz? Az tiyin ne basıñalım; tegelim tidim. Tegdimiz, yolıdımız. İkinti kün [1 (36)

“Casusu getirdiler. Sözü şöyle: Yarış {Cungarya} Ovası’nda on tümen {yüz bin} asker toplandı diyor. O sözü işitince beyler hep 2 (37) birden geri dönelim; temiz olmanın utancı {kirlenmekten, yenilmekten} yeğdir dediler. Ben şöyle derim, ben bilge tonyukuk: Altun {Altay} Dağlarını aşarak geldik; İrtiş Irmağı’nı geçerek 3 (38) geldik. {Düşman, buralardan} gelmiş olmaları zor dedi ve {geldiğimizi} fark etmedi. Hiç şüphe yok ki Tanrı, Umay, kutsal yer su {onları} bastı. Niye kaçıyoruz? 4 (39) Çoklar diye niye korkuyoruz? Az{ız} diye niçin yenilelim; saldıralım dedim. Saldırdık ve baskın verdik. İkinci gün]” (Ercilasun, 2021, s. 156-157).

The word has been attested only once in the Old Uyghur texts (Çetin, 2008, p. 285).

қан інçә теп айыттү нәкә іғлайу бушушуғ кәлтін “Babası han ona şöyle sordu: “Neden ağlayarak üzüntülü döndün?” (Hamilton, 1998, s. 29).

The Morpheme *Neke* in Editions of the Tonyukuk Inscription

The morpheme *neke* is attested only in the Tonyukuk inscription among the Old Turkic runic texts, where it occurs in two consecutive interrogative sentences. Although it appears to be a hapax legomenon in Orkhon Turkic, the present study argues that it is, in fact, a ghost word.

The following discussion examines how the morpheme *neke* has been read, interpreted, and represented in previous studies on the Tonyukuk inscription.

Table 1. Comparative Evaluation of the Word *neke* Across Scholarly Publications

Yayın	Yayında <i>neke</i> Sözcüğünün Transkribi	Yayında 38. Satırda Geçen <i>neke</i> Sözcüğüne Verilmiş Anlam	Yayında 39. Satırda Geçen <i>neke</i> Sözcüğüne Verilmiş Anlam	Sözlük / Dizin Kısımlarında <i>neke</i> Sözcüğüne Verilmiş Anlam
Orkun (2011).	n ^e ke (metinde) nākā (sözlükte)	Neye	niye	neye, neden
Ergin (2004).	Neke	Niye	niye	neye, niye
Tekin (1994).	n(ā)kā (metinde) nākā (sözlükte)	Niye	niye	niye, niçin
Tekin (1995).	Neke	Niye	niye	niye, niçin
Tekin (2003).	Neke	Niye	niye	niye, niçin
Ercilasun (2016).	Neke	Niye	niye	niye, niçin
Ercilasun (2021).	Neke	Niye	niye	niye, niçin
Berta (2010).	Neke	Niçin	niye	(Sözlük bölümü yok.)
Ölmez (2015).	Neke	ne diye	niçin	ne için, niçin, niye “ne” soru zamiri ne+ke
Alyılmaz (2021).	n(e)ke	niçin	niçin	(“neke” madde başı yapılmamış; “ne” maddesinin altında gösterilmiştir.)
Akar (2020).	n(e)ke	Niçin	neden	Niçin
Aydın (2021).	Neke	ne diye	niye	niye, niçin
Aydın (2019b).	Neke	ne diye	niye	niye, niçin
Tabaklar-Demirci (2020)	Neke	Niye	niye	neye, niye

Şirin (2016).	n(ä)kä (sözlükte)	-	-	niye, niçin
Öztürk (2021).	neke (sözlükte)	-	-	niye, niçin
Erdem-Demirci (2019).	Neke	Niye	niye	(Sözlük bölümü yok.)

Discussion

As can be seen, with the exception of Alyılmaz's edition, all studies on the Tonyukuk inscription treat *neke* as an independent lexical item. However, as is well known, the form *neke* is morphologically composed of the interrogative pronoun *ne* ("what") and the dative case suffix *-ke*, making it an inflected nominal form rather than a separate lexical unit. Since the dative suffix is an inflectional morpheme, it does not alter the lexical meaning of the base to which it is attached. Therefore, it is more appropriate not to regard *neke* as an independent lexical item. Instead, as Alyılmaz has done, it should be treated under the headword *ne* in the dictionary-index sections of editions rather than being listed as a separate entry.

This interpretation is further supported by the fact that, in most publications, the form is translated simply as "why" (Modern Turkish *niye*). Accordingly, there is no need to assign different meanings to its two occurrences in the inscription. In both instances, the form can be consistently interpreted as "why," a translation that is compatible with both its grammatical structure and its contextual meaning.

In conclusion, *neke* should be included in the dictionary-index sections of editions of the Tonyukuk inscription as the dative-inflected form of the interrogative pronoun *ne*, rather than as an independent lexical entry. Such a treatment demonstrates that no separate lexical item *neke* existed in Orkhon Turkic. Moreover, the absence of *neke* from all other Old Turkic runic inscriptions further suggests that the form had not undergone lexicalization during the Orkhon Turkic period.

Conclusion

In this study, the interpretation of the word *neke*, which has been attested only in the Tonyukuk inscription among the Old Turkic runic texts, has been examined on the basis of the principal text editions. In the majority of these studies, *neke* has been regarded by researchers as an independent lexical item and has consequently been included as a separate headword in the dictionary-index sections. Furthermore, although the word occurs only in two consecutive sentences of the Tonyukuk inscription, it has been assigned different meanings in its two occurrences by many researchers.

The present study proposes the following:

1. The inflected nominal form *neke* is attested only in the Tonyukuk inscription and does not occur in any other published Old Turkic runic text. The form consists of the interrogative pronoun *ne* and the dative case suffix *-ke*. Its absence from the other runic inscriptions, together with the preservation of its grammatical function, indicates that it had not yet undergone lexicalization during the Orkhon Turkic period.
2. In the dictionary-index sections of editions, *neke* should not be included as an independent headword. Instead, as in Alyılmaz's edition, it should be listed under the headword *ne*.
3. The word carries the same meaning in both consecutive sentences of the Tonyukuk inscription. In accordance with its grammatical structure, it is sufficient to interpret the form simply as "why" (Modern Turkish *niye*), as proposed in some previous studies (Gabain 2007: 72; Şirin 2022: 184–185).



www.turkishstudies.net/language

Turkish Studies - Language and Literature

eISSN: 2667-5641



ANKARA SCIENCE
UNIVERSITY

Tonyukuk Yazıtında Hayalet Bir Sözcük: Neke

Giriş

Tonyukuk Yazıtı üzerine farklı bilim adamlarınca yapılmış metin, aktarma ve sözlük-indeks içerikli bilimsel yayınlar, söz konusu yazıtın daha iyi anlaşılmasını ve Türk dili tarihi içerisindeki yerini ve önemini ortaya koyması noktasında büyük hizmetlerde bulunmuşlardır. Ancak, bu yayınlar incelendiğinde naşirlerden de kaynaklı kimi sorunlar görülmektedir. Yazıt ile ilgili yayınlardaki metnin aktarımında ve sözlük-indeks kısımlarında yer alan yazıtın söz varlığının Türkiye Türkçesine aktarımında görülen farklılıklar sorunların en önemlileridir.

Burada bu sorunlara örnek olarak Tonyukuk yazıtında geçen *neke* morfeminin hem metinde hem de ilgili yayınların sözlük-indeks kısımlarında Türkiye Türkçesine aktarımına dikkat çekilecektir.

Söz konusu sözcük Runik harfli metinlerden sadece Tonyukuk Yazıtında geçmektedir (Alimov 2014; Aydın 2018; Aydın 2019a; Aydın 2021). Sözcük, yazıtta ikinci taşın batı yüzünün 3. satırının sonunda ve 4. satırının başında geçmektedir.

1 (36) Tılıg kelürti. Sabı antag: Yarış yazıda on tümen sü tiritli tir. Ol sabıg eşidip begler köp 2 (37) yanahım; arıg ubutu yig tidi. Ben ança tir men, ben Bilge Tuñukuk: Altun yışığ aşıa keltimiz; İrtiş ögüzüg 3 (38) keçe keltimiz. Kelmiş alp tidi; tuymadı. Teñri, Umay, ıduk yir sub basa birti erinç. Neke tezer biz? 4 (39) Üküş tiyin neke korkur biz? Az tiyin ne basınalım; tegelim tidim. Tegdimiz, yolıdımız. İkinti kün [1 (36)

“Casusu getirdiler. Sözü şöyle: Yarış {Cungarya}Ovası’nda on tümen {yüz bin} asker toplandı diyor. O sözü işitince beyler hep 2 (37) birden geri dönelim; temiz olmanın utancı {kirlenmekten, yenilmekten} yeğdir dediler. Ben şöyle derim, ben bilge tonyukuk: Altun {Altay} Dağlarını aşarak geldik; İrtiş Irmağı’nı geçerek 3 (38) geldik. {Düşman, buralardan} gelmiş olmaları zor dedi ve {geldiğimizi} fark etmedi. Hiç şüphe yok ki Tanrı, Umay, kutsal yer su {onları} bastı. Niye kaçıyoruz? 4 (39) Çoklar diye niye korkuyoruz? Az{ız} diye niçin yenilelim; saldıralım dedim. Saldırdık ve baskın verdik. İkinci gün]” (Ercilasun, 2021, s. 156-157).

Sözcük Eski Uygur metinlerinde sadece 1 kez tespit edilmiştir (Çetin, 2008, s. 285).

қан інчә теп айтты нәкә ығлау буушлуғ кәлтін “Babası han ona şöyle sordu: “Neden ağlayarak üzüntülü döndün?” (Hamilton, 1998, s. 29).

Tonyukuk Yazıtı Metin Yayınlarında *Neke* Morfemi

Neke morfeminin runik harfli metinlerden sadece Tonyukuk Yazıtında birbirini izleyen iki soru cümlesinde geçmektedir. Dolayısıyla sözcük Orhon Türkçesi için *hapax legomonen* (tek kullanımlık) bir sözcük gibi görünse de aslında bir *hayalet sözcük*tür.¹

Burada Tonyukuk Yazıtı ile ilgili çalışmalarda *neke* morfeminin nasıl verildiği üzerinde durulacaktır:

Tablo 1: *neke* Sözcüğünün Yayınlar Arası Karşılaştırmalı Değerlendirmesi

Yayın	Yayında <i>neke</i> Sözcüğünün Transkribi	Yayında 38. Satırda Geçen <i>neke</i> Sözcüğüne Verilmiş Anlam	Yayında 39. Satırda Geçen <i>neke</i> Sözcüğüne Verilmiş Anlam	Sözlük / Dizin Kısımlarında <i>neke</i> Sözcüğüne Verilmiş Anlam
Orkun (2011).	n ^e ke (metinde) nākā (sözlükte)	Neye	niye	neye, neden
Ergin (2004).	Neke	Niye	niye	neye, niye
Tekin (1994).	n(ä)kā (metinde) nākā (sözlükte)	Niye	niye	niye, niçin
Tekin (1995).	Neke	Niye	niye	niye, niçin
Tekin (2003).	Neke	Niye	niye	niye, niçin
Ercilasun (2016).	Neke	Niye	niye	niye, niçin
Ercilasun (2021).	Neke	Niye	niye	niye, niçin
Berta (2010).	Neke	Niçin	niye	(Sözlük bölümü yok.)
Ölmez (2015).	Neke	ne diye	niçin	ne için, niçin, niye “ne” soru zamiri ne+ke
Alyılmaz (2021).	n(e)ke	niçin	niçin	(“neke” madde başı yapılmamış; “ne” maddesinin altında gösterilmiştir.)
Akar (2020).	n(e)ke	Niçin	neden	Niçin
Aydın (2021).	Neke	ne diye	niye	niye, niçin

¹ “Hayalet söz (*phantomWord*, *vox nihili*): Yanlış söz, yanıltıcı biçim. Yazıcı, basımcı veya okuyucu gibi herhangi bir kullanıcının hatası sonucu, yanlış bir etimolojiyle ortaya çıkan sözdür...” (Karaağaç, 2013, s. 452).

Aydın (2019b).	Neke	ne diye	niye	niye, niçin
Tabaklar-Demirci (2020)	Neke	Niye	niye	neye, niye
Şirin (2016).	n(ā)kā (sözlükte)	-	-	niye, niçin
Öztürk (2021).	neke (sözlükte)	-	-	niye, niçin
Erdem-Demirci (2019).	Neke	Niye	niye	(Sözlük bölümü yok.)

Değerlendirme

Görüldüğü üzere yazıt ile ilgili eserlerden Alyılmaz neşri haricinde bütün çalışmalarda *neke* bir sözcükbirim olarak kabul edilmiştir. Oysa sözcüğün yapısı bilindiği üzere ne +ke yönelme hali ile oluşmuş çekimli bir isimdir. Sözcüğe eklenen +ke yönelme hali çekim eki olduğu için eklendiği sözcüğün anlamını değiştirmez. Bu yüzden onun sözlüksel bir öge olarak kabul edilmemesi daha uygun olacaktır. Dolayısıyla Alyılmaz’ın yaptığı gibi sözcüğü metnin sözlük-indeks kısımlarında ayrı bir madde olarak değil; ne maddesinin altında değerlendirmek daha uygun olur. Çoğu yayınlarda morfemin sadece “niye” şeklinde anlamlandırılması da bunu desteklemektedir. Bu yüzden metinde morfemin geçtiği her iki yer için de farklı anlamlar vermeye gerek yoktur. Sözcüğe yapısına uygun olarak geçtiği her iki satırda da standartlık ve gramerlik anlam açısından “niye” şeklinde tanımlanabilir².

Sonuç olarak morfem *ne* soru zamirinin yönelme hali almış biçimi olarak ilgili yayınların sözlük-indeks bölümlerine alınmalıdır. Böylece Orhon Türkçesinde *neke* şeklinde bir sözcüğün bulunmadığı ortaya çıkmaktadır. Kaldı ki *neke*’nin diğer runik harfli metinlerde mevcut olmaması da bu dönemde sözcükselleşmediğini düşündürmektedir.

Sonuç

Bu çalışmada Runik harfli metinlerden yalnız Tonyukuk Yazıtında tespit edilmiş “neke” sözcüğünün yapılmış başlıca metin çalışmalarında nasıl yorumlandığı üzerinde duruldu. Yapılan metin çalışmalarının sonunda söz konusu sözcük, genellikle araştırmacılar tarafından anlamlı bir sözcük kabul edilerek çalışmalarının dizin-indeks bölümlerine madde başı olarak alınmıştır. Yine sözcük sadece Tonyukuk Yazıtında ardışık iki cümlede geçmesine karşılık araştırmacılar geçtiği iki bağlama da farklı tanımlandırmalar verdikleri görüldü.

Bu çalışmada şunlar önerilmektedir:

1. Neke çekimli ismi runik harfli metinlerden sadece Tonyukuk Yazıtında geçmektedir. Diğer yayınlanmış runik harfli metinlerde geçmemektedir. Morfem, ne soru edatının +ke yönelme hal eki almasıyla oluşmuştur. Sözcüğün diğer runik harfli yazıtlarda görülmemesi ve gramer anlamını koruması onun bu dönemde henüz sözcükselleşmediğini göstermektedir.

² Şanlı ve Yılmaz “Köktürk Metinlerinde Yönelme Halinin Kullanıldığı Cümlelerdeki İşlevleri” adlı makalelerinde bu dönem metinlerinde yönelme halinin işlevlerini: “Yönelme, bulunma, soyutlama, eksiltileli kullanım ve vasıta” şeklinde belirleyip söz konusu *neke*’li cümlelerdeki +ke yönelme ekinin işlevini ise “yönelme” olarak kabul etmişlerdir (Şanlı-Yılmaz 2010: 239- 250). Tekin, Orhon Türkçesi Grameri’nde sözcüğü “Soru Zamiri” bahsinde işlemiş, eserinin “Verme-Bulunma Durumu” kısmında ise bahsetmemiştir (Tekin 2016: 117; 104. Erdal ise A Grammar of Old Turkic’de ekin “Yer.yön, sahiplik, soyut bir eylemin nesnesi, ettirgen eylemlerde eylemin yaparı” gibi işlevleri üzerinde durmuştur (Erdal 2004: 371-373).

2. İlgili yayınların sözlük-indeks kısımlarında madde başı olarak yer verilmemesi ve Alyılmaz neşrinde olduğu gibi ne maddesinin altında gösterilmesi bizce uygundur.

3. Sözcük, Tonyukuk Yazıtında birbirini izleyen iki cümlede de aynı anlamdadır. Yapısına uygun olarak geçtiği yerlerde kimi yayınlarda olduğu gibi sadece “niye” (Gabain 2007:72; Şirin 2022: 184-185) şeklinde anlamlandırmak yeterli olacaktır.

References

- Alimov, R. (2014). *Tanrı dağı yazıtları*. Kömen Yayınları.
- Alyılmaz, C. (2021). *Bilge Tonyukuk yazıtları*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aydın, E. (2018). *Uygur yazıtları*. Bilge Kültür - Sanat Yayınları.
- Aydın, E. (2019a). *Sibiryada Türk izleri. Yenisey yazıtları*. Kronik Yayınları.
- Aydın, E. (2019b). *Türklerin bilge atası Tonyukuk*. Kronik Yayınları.
- Aydın, E. (2021). *Orhon yazıtları. Köl Tegin, Bilge Kağan, Tonyukuk, Ongi, Küli Çor*. Bilge Kültür - Sanat Yayınları.
- Berta, Á. (2010). *Sözlerimi iyi dinleyin, Türk ve Uygur runik yazıtlarının karşılaştırmalı yayını*. (Çev. Emine Yılmaz). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ercilasun, A. B. (2016). *Türk kağanlığı ve Türk bengu taşları*. Dergâh Yayınları.
- Ercilasun, A. B. (2021). *Bengu il tuta olurtaçı sen. Köl Tigin - Bilge Kağan - Tunyukuk Anıtları*. Dergâh Yayınları.
- Erdal, M. (2004). *A grammer of old Turkic*. Brill. Leiden-Boston.
- Erdem, M. D. & Demirci, Ü. Ö. (2019). *Köktürkçe*. Pruva Yayınları.
- Ergin, M. (2004). *Orhun abideleri*. Boğaziçi Yayınları.
- Gabain, A.V. (2007). *Eski Türkçenin grameri*. Çev. M.Akalın. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karaağaç, G. (2013). *Dil bilimi terimleri sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Orkun, H. N. (2011). *Eski Türk yazıtları*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ölmez, M. (2015). *Orhon - Uygur Hanlığı dönemi Moğolistan'daki Eski Türk yazıtları. metin - çeviri - sözlük*. BilgeSu Yayınları.
- Öztürk, R. (2018). *Köktürkçe el kitabı*. Palet Yayınları.
- Şanlı, C. – Yılmaz, K. (2010). “Köktürk metinlerinde yönelme halinin kullanıldığı cümlelerdeki işlevleri”. *I. Uluslararası uzak Asya'dan Ön Asya'ya Eski Türkçe Bilgi Şöleni Bildirileri*. Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları. 239-250 s.
- Şirin, H. (2016). *Eski Türk yazıtları söz varlığı incelemesi*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Şirin, H. (2022). *Kül Tigin yazıtı. notlar*. Bilge Kültür - Sanat Yayınları.
- Tekin, T. (1994). *Tunyukuk yazıtı*. Simurg Yayınları.
- Tekin, T. (1995). *Orhon yazıtları, Kül Tigin, Bilge Kağan, Tunyukuk*. Simurg Yayınları.
- Tekin, T. (2003). *Orhon yazıtları, Kül Tigin, Bilge Kağan, Tunyukuk*. Yıldız Yayınları.
- Tekin, T. (2016). *Orhon Türkçesi grameri*. Türk Dil Kurumu Yayınları.

ETHICAL DECLARATIONS

Research and Publication Ethics

I declare that this article is an original work and was prepared in accordance with the principles of scientific research and publication ethics. The article has not been published elsewhere and is not currently under review by another journal.

All sources used in the study have been cited in accordance with academic standards. I declare that the study does not contain plagiarism, fabrication, falsification, or manipulation of data, and that the research findings have been presented in accordance with the principles of scientific integrity.

Author Contributions

The author single-handedly designed, conducted, and analyzed the study and prepared the report for this article. I have reviewed and approved the final version of the article and agreed to its publication.

Conflict of Interest

I declare that there is no conflict of interest regarding the publication of this manuscript.

Funding

This research did not receive any specific grant, financial support, or funding from any public, commercial, or non-profit funding agencies.

Artificial Intelligence (AI) Usage Disclosure

During the preparation of this manuscript, artificial intelligence tools may have been used solely for limited purposes such as language editing, translation assistance, and stylistic improvement. Any AI-assisted translations or language corrections were carefully reviewed and verified by the author. Artificial intelligence tools were not used to generate the core scientific content, research design, analysis, or scholarly conclusions. All academic responsibility for the content of the manuscript rests entirely with the author.

Copyright and Permissions

I confirm that all necessary permissions for copyrighted materials have been obtained where required and that the manuscript does not violate any intellectual property rights.

Author Approval

I confirm that they have read and approved the final version of the manuscript and consent to its submission and publication.

ETİK BEYANLAR

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu makalenin özgün bir çalışma olduğunu ve bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hazırlandığını beyan ederim. Makale daha önce herhangi bir yerde yayımlanmamış olup başka bir dergide değerlendirme sürecinde değildir.

Çalışmada kullanılan tüm kaynaklar akademik kurallara uygun biçimde atıflanmıştır. Çalışmanın intihal, veri uydurma, veri tahrifi veya manipülasyon içermediğini; araştırma bulgularının bilimsel dürüstlük ilkelerine uygun şekilde sunulduğunu beyan ederim.

Yazar Katkısı

Çalışmanın tasarlanması, yürütülmesi, analizi ve makalenin raporlama aşamasını tek başına yürütmüştür. Makalenin son hâlini okuyup onayladım ve yayımlanmasını kabul ettim.

Çıkar Çatışması

Bu makalenin yayımlanmasına ilişkin herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan ederim.

Finansal Destek

Bu araştırma herhangi bir kamu kurumu, ticari kuruluş veya kâr amacı gütmeyen kuruluş tarafından finansal olarak desteklenmemiştir.

Yapay Zekâ Kullanım Beyanı

Makalenin hazırlanması sürecinde yapay zekâ araçlarından yalnızca dil düzenleme, çeviri desteği ve anlatım iyileştirmesi amacıyla sınırlı ölçüde yararlanılmıştır. Yapay zekâ araçları tarafından yapılan çeviri ve dil düzenlemeleri tarafımdan dikkatle kontrol edilmiştir. Yapay zekâ araçları çalışmanın bilimsel içeriğinin, araştırma tasarımının, analizlerinin veya akademik sonuçlarının oluşturulmasında kullanılmamıştır. Makalenin içeriğine ilişkin tüm akademik sorumluluk bana aittir.

Telif Hakları ve İzinler

Telif hakkı gerektiren materyaller kullanılmışsa gerekli izinlerin alındığını ve çalışmanın herhangi bir fikrî mülkiyet hakkını ihlal etmediğini beyan ederim.

Yazar Onayı

Makalenin son hâlini okudum, onayladım ve yayımlanmasını kabul ettiğimi beyan ederim.